

Norrbotten och Västerbotten – mitt i EU:s arktiska fokus

En sammanfattning om den arktiska diskussionen

Erica Rönnqvist

Praktik vid North Sweden European Office

Hösten 2014

Innehåll

1. Introduktion.....	3
1.1 North Swedens perspektiv på den arktiska diskussionen	3
1.2 Syfte.....	5
2. Bakgrund	6
2.1 Vad ingår i Arktis?	6
2.2 Barents Euro-Arktiska samarbete	7
2.3 Vad händer i Arktis?.....	8
2.4 Aktörer i Arktis.....	8
2.4.1 Norge.....	8
2.4.2 Finland	9
2.4.3 Danmark.....	10
2.4.4 Island.....	10
2.4.5 Kanada	11
2.4.6 USA.....	11
2.4.7 Ryssland.....	11
2.4.8 Sverige	12
2.4.9 Europeiska Unionen.....	13
3. EU:s arktiska politik.....	14
3.1 EU-kommissionen tog initiativet.....	14
3.2 Europaparlamentet följde upp	15
3.3 Europeiska rådet drar slutstats.....	16
4. Varför bör Övre Norrland anamma Arktispolitik?.....	19
4.1 Hur ska Övre Norrland möta de arktiska frågorna?	20
4.2 För fortsatt påverkningsarbete i EU.....	21
4.2.1 North Sweden European Office	21
4.2.2 Europaforum Norra Sverige.....	22
4.2.3 Northern Sparsely Populated Areas	23
Länkar för mer information.....	25

1. Introduktion

1.1 North Swedens perspektiv på den arktiska diskussionen

Världen riktar nu sin uppmärksamhet mot Arktis mer än någonsin tidigare då Arktis är ett område med växande strategisk betydelse.¹ Den arktiska regionen är nyckeln till vår förmåga att förstå och hantera klimatförändringarna, och dessutom ta tillvara på de naturresurser som ger möjligheter till näringslivsutveckling och värdeskapande.² Det ökade intresse för Arktis beror på issmältningen och dess påverkan globalt i och med nya transportleder och tillgång till befintliga samt nya naturresurser.³ De nya utmaningarna och möjligheterna i Arktis har en viktig regional dimension. Interregionalt samarbete anses vara en viktig drivkraft för utvecklingen i Arktis och angränsande nordeuropeiska regioner.⁴ Det interregionala Barents Euro Arktiska samarbete, som omfattar norra Sverige, Norge, Finland och nordvästra Ryssland, är en strategisk samarbetsregion ur Europeiska Unionens (EU) arktiska perspektiv. Barentssamarbetet pekas särskilt ut som en naturlig partner för EUs arktiska intressen. På liknande sätt kan Europaforum Norra Sverige (EFNS), som samlar politiken från de fyra nordligaste länen i Sverige, och nätverket för Northern Sparsely Populated Areas (NSPA) med sina 14 regioner i norra Sverige, Norge och Finland vara regionala samverkansområden av intresse för EU:s arktiska strävan. EU-finansiering genom EU:s struktur- och investeringsfonder till Sveriges nordligaste regioner har arktiska element, vilket också pekas ut allt tydligare från EU:s sida. Exempelvis får Mellersta Norrland (Region Jämtland och Västernorrlands län) och Övre Norrland (Region Västerbotten och Norrbottens län) extra gleshetsstöd, på grund av sina karaktäristiska och arktiska utmaningar såsom kargt klimat, långa avstånd och glesbefolkning.

¹ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Hämtad 2015-01-21:

http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

² REGJERINGEN. Documents. Reports, actions and programmes. Norway's Arctic Policy for 2014 and beyond. Hämtad 2015-01-21: http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/documents/Reports-programmes-of-action-and-plans/Reports/2014/report_summary.html?id=774142

³ BARENTS EURO-ARCTIC COUNCIL. Climate change. Hämtad 2015-01-21: <http://www.beac.st/in-English/Barents-Euro-Arctic-Council/Climate-Change>

⁴ ARCTIC CONNECTIONS. Conference documents. Collaborative Approaches for Regional Cooperation in the Arctic. Hämtad 2015-01-21: <http://www.arcticconnections.eu/files/2014/04/Arctic-Connections-Post-Conference-Report-Final.pdf>

Det finns en tydlig önskan hos EU till att samla samarbetsorgan och finansieringar som Övre Norrland är en del av, till exempel Barentssamarbetet, Northern Dimension, Sápmi och samiska områden, Nordkalottråd, Bottenviksbåge, Kvarken, Mittskandia och Östersjöstrategin och dess nordliga delar med mera under en och samma arktiska hatt med fokus på europeiska Arktis. Att omvärlden uppfattar norra Sverige som Europas arktiska områden och är del av det politiskt definierade Arktis, gör att EU också kan göra tydliga anspråk i Arktis. Geografiskt sett ligger Norrbotten och Västerbotten mitt i det europeiska Arktis och har därmed också på andra hållet möjligheter till att i dialog med EU att vara med och påverka den politiska utvecklingen i Arktispolitiken med också direkt påverkan på Övre Norrland. Till exempel genom att agera för att regionen inte skall bli ”utnyttjad” av EU i samband med det arktiska storpolitiska spelet utifrån regionens strategiska och geografiska läge i Arktis. Regionen bör i utbyte erbjudas mer utrymme för deltagande i de arktiska dialogerna, fler arktiska investeringar inom regionen samt erbjudas stöd för olika regionala arktiska perspektiv för en lokal/regional utveckling. Inte heller skall Övre Norrland utnyttjas ur ett industriellt perspektiv för ekonomiska möjligheter för utvinning av råvaror från aktörer som inte tar hänsyn till miljöaspekter, samernas rättigheter och regionens hållbara samhälle i stort. Å andra sidan kan miljökrafter påverka den arktiska regionen så pass mycket i strävan till att skydda hela Arktis mot all påverkan, utan hänsyn till befolkningens behov, att det begränsar även Övre Norrlands ekonomiska utveckling. Debatten kring den arktiska frågan pågår ur olika aspekter och Övre Norrland är mitt i den. För att inte tappa positionen och senare drabbas negativt för att regionen inte har varit med och påverkat den arktiska utvecklingen, är det regionens angelägenhet att delta i diskussionen.

1.2 Syfte

Syftet med rapporten är att erbjuda ett underlag med en kortfattad översikt av North Swedens perspektiv på diskussionen kring Arktis utifrån vad som sker inom EU. Rapporten visar även på varför det är viktigt för Norrbottens och Västerbottens regionala aktörer att lyssna och aktivt delta i det som sker av således egenintresse, vare sig regionerna anser sig som arktiska eller inte. Underlaget riktar sig till alla som har intresse för utvecklingen i Västerbotten och Norrbotten men skall även fungera som stöd och upplysning för de regionala aktörerna om vad den arktiska frågan kan komma att innebära på hemmaplan samt bidra med rekommendationer om hur man kan arbeta i samklang med EU:s kommande arktiska underlag.

Västerbottens och Norrbottens län definieras som Europas arktiska regioner (tillsammans med Finlands nordligaste regioner) och är i EU:s programområde betecknad som Övre Norrland. I denna rapport kommer Norrbotten län och regionen Västerbotten tillsammans att benämnas under EU:s gemensamma begrepp Övre Norrland.

Dorotea, Västerbottens län

2. Bakgrund

2.1 Vad ingår i Arktis?

I samband med etablerandet av Arktiska Rådet (1996) antog dess medlemmar en gemensam politisk definition. Enligt denna definition omfattar Arktis allt område norr om polcirkeln och de tillhörande åtta arktiska staterna, det vill säga Danmark/Grönland, Finland, Island, Kanada, Norge, Ryssland, USA och Sverige. De länder som är observatörer i Arktiska Rådet har de facto accepterat samma definition. Genom denna regionala praxis kan man säga att den politiska definitionen av Arktis har en väsentlig folkrättslig status. Tolkningen stärks även genom att internationella organ hänvisar till "Arktis" och "de arktiska staterna" och då avser just området norr om polcirkeln och de åtta arktiska staterna.⁵ Som *europiska Arktis* räknas de områden inom Europa som ligger inom Arktiska Rådets definition, det vill säga norra Sverige, Norge, Finland och nordvästra Ryssland.⁶

Arktiska Rådet anses vara det centrala och befintliga arktiska samarbetsorganet.⁷ Verksamheten är inriktad på "övergripande cirkumpolära frågor av betydelse för hela det arktiska området." Det finns fyra huvudområden som man arbetar inom: *miljö och klimat, växt och djurarter, haven, räddningstjänst och havsmiljö* samt *utbefolkningar*.⁸ Nuvarande ordförandeland i Arktiska Rådet för perioden 2013-2015 är Kanada. Sverige var ordförandeland 2011-2013.⁹

⁵ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. European Parliament resolution on the EU strategy for the Arctic. Hämtad 2015-01-21:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2014-0236>

⁷ ARCTIC COUNCIL. About us. Observers. Hämtad 2015-01-21:

file:///C:/Users/North%20Sweden/Downloads/MM08_Arctic_Council_Observer_Manual.pdf

⁸ ARCTIC COUNCIL. Environment and people. Hämtad 2015-01-21: [http://www.arctic-](http://www.arctic-council.org/index.php/en/environment-and-people/environment-and-climate)

[council.org/index.php/en/environment-and-people/environment-and-climate](http://www.arctic-council.org/index.php/en/environment-and-people/environment-and-climate)

⁹ ARCTIC COUNCIL. About us. Canadian Chairmanship. Hämtad 2015-01-21: [http://www.arctic-](http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/canadian-chairmanship)

2.2 Barents Euro-Arktiska samarbete

Inom det europeiska Arktis omnämns Barents Euro-Arktiska Region, även kallad Barentsregionen, vilket är Europas nordligaste samarbetsregion och omfattar norra Sverige (Västerbotten och Norrbotten), Norge, Finland och nordvästra Ryssland. Barents Euro-Arktiska samarbete utgår dels genom ett mellanstatligt Barentsråd, Barents Euro-Arctic Council (BEAC), en förening på utrikesministernivå från Sverige, Danmark, Finland, Island, Norge, Ryssland och EU-kommissionen, samt ett regionalt Barentsråd, Barents Regional Council (BRC), som leder det regionala samarbetet och består av 13 regioner med en representant per område samt en representant för urbefolkningen i Barentsregionen.¹⁰ Barents Euro-Arktiska område är totalt 1.75 miljoner km² och rymmer drygt 5,2 miljoner invånare. Inom området lever ett antal urfolk, bland annat samer, vesper, och nenetser.¹¹

Barentsregionen

¹⁰ BARENTS EURO-ARCTIC COUNCIL. Introduction. Hämtad 2014-10-22: <http://www.beac.st/in-English/Barents-Euro-Arctic-Council/Introduction>

¹¹ BARENTS EURO-ARCTIC COUNCIL. Introduction. Facts and maps. Hämtad 2014-10-22: <http://www.beac.st/in-English/Barents-Euro-Arctic-Council/Introduction/Facts-and-maps>

2.3 Vad händer i Arktis?

På få ställen i världen har klimatförändringarna skapat så dramatiska effekter som i Arktis. Uppvärmningen av jorden genererar följd effekter för exempelvis is, snö och permafrostens utbredning. Den förorsakar förändringar av bland annat biologisk mångfald genom ändrade livsbetingelser för djur och växter.¹² Norra ishavet beräknas att bli nästan isfri under somrarna inom de nästa 30 till 40 åren.¹³ Detta påverkar i sin tur gradvis livsbetingelserna för befolkningen i Arktis som kan få allt svårare att utöva traditionella näringar och därmed sin kultur. De allt varmare sommarperioderna i Arktis har lett till ett allt mindre istäcke vilket kommer att skapa nya möjligheter till utökade sjötransporter norr om Ryssland via Nordostpassagen och norr om Kanada och USA via Nordvästpassagen. Via Nordostpassagen förkortas distansen från Asien till Europa eller omvänt avsevärt. Ökade sjötransporter innebär också ökade risker. Det minskade och förtunnade istäcket skapar även nya förutsättningar för utvinning av regionens naturtillgångar. Enligt vissa uppskattningar finns drygt en tredjedel av världens ännu ej upptäckta naturgasreserver och drygt tio procent av världens oljereserver i Arktis. Den snabba teknikutvecklingen har också lett till att tidigare svårnådda reserver i dag kan utvinnas. Utvecklingen ökar även fokus på det folkrättsliga regelverket.¹⁴ Viktiga råvaror för Övre Norrland är mineral och skog.

2.4 Aktörer i Arktis

2.4.1 Norge

Norge har sedan länge tillbaka globalt sett varit en aktiv och central aktör för arktiska frågor. Trots att Norge inte är medlem i EU är Norge en viktig samarbetspartner för ingångarna i EU kring arktiska frågor. I Norge är utvecklingen i Nordområdena, inklusive Arktis, sedan 2005 regeringens högsta utrikespolitiska prioritering – den så kallade High North-strategin. Den övergripande målsättningen i strategin är att skapa ökad kunskap, aktivitet och närvaro i nord och lägga grunden för en framtida hållbar ekonomisk och social utveckling. Den norska regeringens High North-strategi fastlades 2006 och följdes upp 2009 med rapporten ”Nya

¹² REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

¹³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Latest news. Hämtad 2015-01-21:

http://eeas.europa.eu/factsheets/docs/factsheets_europe_day_2014/factsheet_eu_arctic_policy_en.pdf

¹⁴ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

byggstenar i Nord”. Rapporten identifierar sju prioriterade områden: klimat och miljö, övervakning-beredskap-säkerhet i de nordliga havsområdena, hållbar utveckling av petroleumresurser och förnybara resurser till havs, landbaserad näringslivsutveckling, infrastruktur, suveränitet och gränssamarbete samt urfolks kultur och livsbetingelser. I statsbudgeten för 2011 avsattes totalt 1,2 miljarder norska kronor för särskilda insatser i Norges nordligaste områden, varav en betydande andel till forskning. Samarbetet med Ryssland spelar en viktig roll för Norges arktiska politik. Norge verkar även för ett ökat Arktisengagemang i NATO och Nordiska ministerrådet.¹⁵ North Norway European Office är den nationella nivåns regionala samarbetspartner på EU-arenan och anses vara en gentemot EU norsk nyckelaktör och har en uttalad ambition att närvara under de arktiska diskussionerna och driva fram arktiska frågor i EU.

2.4.2 Finland

I Finland har man tagit upp kampen som en central aktör för arktiska frågor med målsättningen att bli EU:s arktiska centrum. Den finska regeringen har fastställt att allt norr om den 60:e breddgraden är arktiskt, därmed hela Finland. Med hänsyn till detta betraktas Finland som EU:s mest geografiskt arktiska land. Finland är det arktiska land i Norden vars situation påminner mest om Sveriges. Båda länderna saknar kustgräns mot Norra ishavet, är EU-medlemmar och har samisk befolkning. Finlands arktiska strategi, som fastställdes 2013, definierar målen för Finlands arktiska politik och metoder för att främja dem. Tyngdpunkten ligger på yttre förbindelser, det vill säga Finlands förhållande till Arktis ur ett internationellt perspektiv. I strategin behandlas Finlands säkerhet, miljö, ekonomi, infrastruktur, ursprungsfolk och internationella institutioner samt EU:s arktiska politik. Åtgärdsförslagen handlar bland annat om en förbättring av trafikförbindelserna, exportfrämjande, forskning och ett stärkande av Arktiska rådet. Strategin innehåller också förslag om hur EU:s arktiska politik kan utvecklas, bland annat uttalas stöd för observatörsstatus för EU-kommissionen i Arktiska rådet och att EU:s arktiska infocenter inrättas i anslutning till Arktiska centret vid Lapplands universitet i Rovaniemi. Finlands regering har tillsatt en delegation för arktiska frågor som har en central roll i det fortsatta arbetet med strategin.¹⁶ Den finska satsningen på arktiska frågor

¹⁵ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:
http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

¹⁶ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:
http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

har ett affärsmässigt fokus på ekonomisk tillväxt och anser sig arbeta utifrån sitt ”snow-how” inom arktiska frågor. East & North Finland European Office har fått en tydligare nyckelroll i Finland för arktiskt påverkansarbete i EU och baseras bland annat på den arktiska Smart Specialiseringsstrategi som finska Lappland arbetar utifrån.

2.4.3 Danmark

Danmark tar också steg in på arenan och har genom riksgemenskapen med Grönland och Färöarna en särställning i Arktis. Danmarks arktiska strategi från 2011 utgår ifrån målsättningarna att understödja och stärka utvecklingen på Grönland och att upprätthålla riksgemenskapens ställning som viktig aktör i Arktis. För att möta de förändrade livsvillkoren i Arktis har Danmark genom riksgemenskapen med Grönland ett särintresse för att inom ramen för såväl det arktiska samarbetet som Nordiska ministerrådets verksamhet främja en långsiktig och hållbar regional utveckling då Grönland av många anses vara det mest lovande området för framtida utvinning och samtidigt delar många av de utmaningar som exempelvis NSPA uppvisar. Särskilt prioriteras energi och mineraler, handel och turism, sjöfart, utbildningsinsatser och forskning samt natur och miljö.¹⁷ North Denmark European Office är med som en av påverkansaktörerna genom egna arktiska dialoger på EU-arenan mot bakgrund av att regionen är en hub för all Grönländsk sjötransport. Norddanmark driver exempelvis frågan om att etablera en Arktisk sjömansutbildning i sin region.

2.4.4 Island

Island tar även plats på den arktiska arenan för att säkerställa att det som händer i Arktis görs på ett hållbart sätt. Islands Arktispolitiska mål är att på grundval av juridiska, ekonomiska, ekologiska och geografiska argument säkra landets ställning som kuststat inom det arktiska området samt inflytande över utvecklingen och internationellt beslutsfattande. Island vill också ”förstärka Arktiska rådet som den viktigaste samarbetsarenan för frågor som berör Nordområdena och arbeta för att internationella beslut om Nordområdena fattas där”. Ett EU-medlemskap för Island skulle ge landet nya förutsättningar att hävda sina intressen inom

¹⁷ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:
http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

ramen för arktiskt samarbete samtidigt som unionens geografiska närvaro i regionen skulle bli ännu mer påtaglig.¹⁸

2.4.5 Kanada

Kanada är för tillfället ordförandeland i Arktiska rådet och vill genom sin ledarroll bidra med arktisk expertis till stor del av det arbete som sker i Arktis. Kanada har näst efter Ryssland det största land- och havsområdet i Arktis och fäster stor vikt vid suveränitetsaspekten. I Kanadas strategi framgår att Arktis utgör en viktig del av Kanadas identitet. Hänsyn till Kanadas arktiska urfolk påverkar i hög grad regeringens ställningstaganden i olika arktiska frågor. Kanada bedriver även betydande arktisk forskning. Landets arktiska strategi bygger på fyra pelare: utövande av suveränitet, främjande av ekonomisk och social utveckling, skydd av miljön samt utvecklingen av bättre samhällsstyrning i det arktiska området.¹⁹

2.4.6 USA

USA:s Arktispolitik är på frammarsch om än från en ganska blygsam utgångspunkt. Hittills har fokus legat på forsknings- och miljöfrågor men nu börjar även de infrastrukturella bristerna uppmärksammas, som frånvaron av isbrytare och andra faciliteter i framförallt Alaska. Även på policynivå börjar arbetet ta form. I centrum för de amerikanska intressena står säkerhetspolitik, bevarande av den unika miljön, utvinning av naturresurser och annan ekonomisk verksamhet på ett miljömässigt hållbart sätt samt ett fördjupat vetenskapligt samarbete. Därtill lyfts frågan om fri sjöfart utan dyra transitkostnader. Dessutom bör det noteras att behovet av att ratificera FN:s havsrättskonvention (UNCLOS) uppmärksammas i samband med det ökade intresset för det arktiska havsområdet.²⁰

2.4.7 Ryssland

Ryssland har det största land- och havsområdet i Arktis och fäster därför stor vikt vid den säkerhetspolitiska samt ekonomiska utvecklingen. Rysslands strategier är tydliga med att intresset i Arktis har bakgrund i att dra ekonomisk vinning, skydda sina ekonomiska intressen och upprätta särskilda militära styrkor för att försäkra sina egna intressen. I den ryska strategin för Arktis från 2008 framgår att de grundläggande nationella intressena i Arktis är att

¹⁸ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

¹⁹ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

²⁰ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

1. den ryska delen av Arktis ska tjäna som en strategisk resursbas för att främja social och ekonomisk utveckling,
2. det ska råda fred och samarbete i Arktis,
3. ekosystemet i regionen ska skyddas samt att
4. Nordostpassagen ska tjäna som en enhetlig, nationell rysk transportled.

I strategin beskrivs hur dessa nationella intressen ska främjas under perioden fram till 2020. Det innefattar bland annat insamling av underlag till stöd för Rysslands syn på hur långt den ryska kontinentalsockeln sträcker sig liksom insatser för att förbättra och bygga ut infrastrukturen för utvinning och transporter. Den ryska Arktisstrategin avslutas med att konstatera att genomförandet av den ryska statliga politiken, så som den slås fast i strategin, gör att Ryssland kan bevara sin roll som ledande stormakt i Arktis.²¹ I augusti 2007 gjorde Ryssland en ubåtsexpedition 4200 meter under Arktis is med syftet att stärka Rysslands anspråk på Arktis genom att vara först med att placera en rysk titanflagga på havsbotten. Ubåtsexpeditionen var ett viktigt drag för ryssarna att demonstrera sin närvaro och potential i Arktis.

2.4.8 Sverige

I samband med Sveriges ordförandeskap i Arktiska rådet mellan 2011-2013 höjde Sverige sin arktiska profil med en arbetsplan för den arktiska regionen och prioriteringarna under ordförandeskapet. Den svenska arktiska strategins fokusområden är:

- Klimat och miljöskydd inom bland annat energiutvinningsområdet.
- Utveckling genom frihandel inom malm, skog, fisk och olja med svenska industriintressen.
- Infrastruktur för tillgång till råvaror på land och till havs samt sjö- och flygräddning.
- Mänskliga dimensioner med fokus på urfolk, särskilt samerna samt rennäring och turism.

²¹ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:
http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

- Forskning inom de olika angivna fokusområden, som till exempel klimat- och miljöforskning, maritimforskning samt forskningsprogram inom det samiska samhället.²²

2.4.9 Europeiska Unionen

Även EU är en drivande aktör för arktiska frågor och arbetar med att utveckla en Arktispolitik. EU-kommissionen, Europaparlamentet och Europeiska rådet har presenterat olika dokument i frågan. Arktis och EU är inte bara nära sammankopplade på grund av närheten mellan EU-ländernas geografiska läge och det arktiska området. EU:s politikområden miljö, klimat, energi, forskning, transport, jakt och fiske har direkt bäring på den arktiska regionen.²³ EU har ett stort intresse av vad som sker och kommer utvecklas i den arktiska regionen, mycket på grund av att EU har två medlemsstater (Sverige och Finland) som är en del av Arktis och har tre (Sverige, Finland, Danmark) som är medlemmar i Arktiska rådet. Då EU har tre medlemsstater som är engagerade i den arktiska frågan påverkar EU:s lagstiftning indirekt och direkt det arktiska samarbetet.²⁴ EU engagerar sig i arktiska frågor då EU anser sig ha bidragit till den klimatpåverkan som sker i Arktis och har därmed ett ansvar för Arktis. EU är en av de viktigaste pådrivarna för internationella miljöåtaganden och har målsättningen att bli en företrädare i klimatpolitiken, även för den arktiska miljön. Dessutom är EU en stor destination för det som utvinns i Arktis då EU konsumerar varor såsom fisk, skog, mineraler, och står för den stor del av arktisk shipping och kunskap om shipping samt är en entré till de arktiska transportrutterna. EU är också en av världens viktigaste understödjare av arktisk forskning samt befolkas av och har behov av samverkan med arktiska urfolk, såsom samerna, EU:s enda ursprungsbefolkning. Slutligen vill EU också säkra sin plats mot tänkbara stormakter.²⁵

²² REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

²³ REGERINGSKANSLIET. Sveriges strategi för den arktiska regionen. Hämtad 2015-01-21:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

²⁴ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Hämtad 2015-01-21:

http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

²⁵ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Joint communication to the European Parliament and the Council. Hämtad 2014-11-05: http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf

3. EU:s arktiska politik

Målsättningen med EU:s arktiska politik är att:

1. Skydda och bevarande av Arktis i samspel med dess invånare mot klimatförändringarna och miljöpåverkan samt stöd till urfolk och övrig befolkning i regionen (genom bland annat regionalfonden med flera EU-fonder),
2. Uppmuntra till en hållbar användning av naturresurser såsom energi och råvaror samt transporter genom olika EU-fonder och exempelvis Nordliga dimensionens transport- och logistikpartnerskap (NDPTL).
3. Öka internationell samverkan från EU:s sida inom områden som berör Arktis genom bland annat utveckling av relevanta internationella överenskommelser och ramverk samt utökad forskning med stöd av EU.²⁶

3.1 EU-kommissionen tog initiativet

I juli 2012 publicerade EU-kommissionen ett kommunikationsunderlag – ”Developing a European Union Policy towards the Arctic Region”, som syftade till att sammanbinda EU:s insatser i tidigare arbete med Arktisfrågor, bland annat EU-arktiska dokument från 2008. Sammanställningen består av en färdplan för EU:s åtaganden och framtida samarbete med parterna i Arktis samt ger en övergripande ansats. Kommunikationsunderlaget är snarare ett grund inför EU-kommissionens kommande arktiska underlag, i slutet av 2015, som i sin tur blir ett underlag inför en framtida Arktis-strategi. Kommunikationsunderlaget från 2012 syftar till att stå som argument för att EU ska tas in som en fullvärdig observatör i Arktiska rådet.

Kommunikationsunderlaget lyfter fram ett antal exempel på hur EU:s politik gynnar Arktis:

- Kampen mot klimatförändringarna där EU går i globala frontlinjen med de uppställda EU-målen.
- Forskning om miljön i Arktis som EU utfört visar att EU:s insatser har en väsentlig betydelse för Arktis socioekonomiska och miljömässiga utveckling.

²⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Hämtad 2015-01-21:
http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

- Investeringar i hållbar utveckling i norr med drygt 1.14 miljarder euro 2007-2013 för att utveckla den ekonomiska, sociala och miljömässiga potentialen i de arktiska delarna av EU och dess grannregioner.
- EU:s forskningsprogram har stor betydelse genom ungefär 200 miljoner euro i FP7, EU:s sjunde forskningsprogram för europeisk forskning och teknisk utveckling under perioden 2007-2013, för internationell forskning i Arktis som syftar till att minska osäkerheten om framtiden och övervakning av förändringarna i Arktis.
- Eftersom ungefär 90 procent av EU:s utrikeshandel sker med fartyg har EU stor kunskap om sjöfart, varvsindustri, satellitnavigering, sök- och räddningsförutsättningar med mera till användning i Arktis.²⁷

Det arktiska kommunikationsunderlaget diskuterades vidare i Europaparlamentet och Europeiska rådet.

3.2 Europaparlamentet följde upp

I mars 2014 antog Europaparlamentet kommunikationsunderlaget från 2012. I mötesbeslutet – ”European Parliament resolution on the EU strategy for the Arctic”, framhåller Europaparlamentet att i europeiska delen av Arktis finns de moderna industrisamhällen, landsbygd och samhällen med ursprungsbefolkning som aktivt måste få medverka i att utforma EU:s politik för Arktis. Följande understryks i resolutionen från Europaparlamentet som också i en not hänvisar till Norregios studie över NSPA-området (strong, specific and promising):

- Utnyttjandet av naturresurser måste respektera och gynna lokalbefolkningen och urfolk.
- Barentsrådet (BEAC) ska räknas in som ett viktigt organ för samarbete mellan EU Europas arktiska delar.
- Aktörerna i Arktis kan utbyta information och kunskaper genom att delta i gemensamma projekt på europeisk nivå såsom innovationspartnerskapet om råvaror.

²⁷ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Joint communication to the European Parliament and the Council. Hämtad 2014-11-05: http://eeas.europa.eu/arctic_region/docs/join_2012_19.pdf

- EU:s regionalpolitik har en avgörande betydelse för arktiskt gränsöverskridande samarbete
- Effektivisera synergier mellan befintliga program och bidrag till finansiering av partnerskap inom den nordliga dimensionen med klara investeringsprioriteringar för engagemanget i Arktis.
- Vikten av en väl fungerande infrastruktur för att sammanlänka Arktis med EU inom ramen för TEN-T, transeuropeiska transportnätet.
- Uppmuntra investeringar i sakkunskap om kalla klimat, miljövänlig teknik, samt stöd till företagande och integrera sådana prioriteringar för Arktis i Europa 2020-strategin och Horisont 2020.
- Förstärka det regelbundna utbytet av synpunkter och samråd med regionala, lokala och urbefolkningen tillhörande aktörer i de europeiska delarna av Arktis för ömsesidig förståelse.
- Vikten av riktlinjer för regionalstöd, med hjälp av vilka av de nordligaste regionerna med särdrag och särskilda utmaningar kan fortsätta att sporra till innovation och hållbar tillväxt.
- Bekräfta ursprungsbefolkningars rättigheter i allmänhet, i synnerhet samernas, genom att föra en dialog med möjlighet att påverka EU:s politik och ekonomiskt bistå ursprungsfolkets organisationer.²⁸

3.3 Europeiska rådet drar slutstats

Europeiska rådet välkomnade EU-kommissionens och Europaparlamentets skrivelser i maj 2014 med fokus på:

- Forskning och ökad kunskap om de miljömässiga utmaningarna och klimatförändringarna.
- Ansvarstagande för ekonomisk utveckling genom hållbart utnyttjande av naturresurserna, särskilt på Grönland.

²⁸ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. European Parliament resolution on the EU strategy for the Arctic. Hämtad 2015-01-21:
<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2014-0236>

- Öka EU:s engagemang och samarbete gentemot de Arktiska staterna, urfolken och andra arktiska parter.
- Stärka stödet till skydd av Arktis miljö genom EU:s beslutsfattande inom miljö, fiske, biodiversitet med mera.

Genom denna rådsslutsats erkändes Arktiska rådet som det existerande arktiska samarbetsorganet. Europeiska rådet önskade även att EU skall betraktas som fullvärdig observatör i det Arktiska rådet enligt Kiruna-deklarationen²⁹, en manual om observatörs roll som antogs under Arktiska rådets ministermöte i Kiruna i maj 2013. EU:s observatörsstatus har varit blockerat av Kanada på grund av konflikten om sälskinn men som nu har blivit löst. Huruvida EU får en full observatörstatus i Arktiska rådet beslutas under nästkommande rådsmöte. Konflikten kring sälskinnsförbudet är också en extra anledning för EU att engagera sig för urfolkens behov genom exempelvis de dialoger EU-kommissionen har inrättat särskilt med urfolken, inklusive de samiska företrädarna, till vilka även North Sweden bjuds in som regional företrädare.

I rådsslutsatsen uppmanades EU att i sitt arktiska arbete:

- Stödja dialoger med urfolken som skall konsulteras i frågor som rör dem.
- Stödja anpassade forskningsprogram i dialog med arktiska forskningsaktörer samt ett Arktisk informationscentrum i finska Lappland (som idag har etablerats).
- Öka samarbete kring maritima frågor för fri och säker sjöfart för alla i Arktis.
- Notera råvarufrågornas betydelse i Arktis och Barentsregionen samt vikten av långsiktiga partnerskap.
- Stärka den Nordliga Dimensionen, en gemensam politik mellan EU, Island, Norge och Ryssland, avseende miljö och - särskilt nya maritima – transporter och nota den roll Barentsrådet spelar för det praktiska genomförandet.

Europeiska rådet ber EU-kommissionen att försäkra att arktiskt relevanta EU-fonder och program möter behoven hos lokalbefolkningen samt ger stöd för bättre samarbete kring forskning och utvecklingsfrågor. Dessutom uppmanas det i rådsslutsatsen att EU-

²⁹ ARCTIC COUNCIL. About us. Observers. Hämtad 2015-01-21:
file:///C:/Users/North%20Sweden/Downloads/MM08_Arctic_Council_Observer_Manual.pdf

kommissionen och EU:s utrikestjänst före december 2015 presentera ett förslag till underlag för utveckling till en integrerad och sammanhållen arktiskt strategi för EU med synergier till EU:s olika finansieringsmedel.³⁰ Utifrån Rådets slutsatser arbetar EU-kommissionen med att till hösten 2015 ta fram underlag för beslut om inriktningen för en samlad Arktisstrategi i EU och i det sammanhanget bland annat utreda hur EU:s olika finansieringsinstrument med sikte på arktiska områden och arktiska frågor kan samlas på ett mer effektivt sätt.

³⁰ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. The EU's Arctic policy. Council conclusions on developing a European Union Policy towards the Arctic Region. Hämtad 2014-12-03:
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/142554.pdf

4. Varför bör Övre Norrland anamma Arktispolitik?

Diskussionen kring den arktiska frågan kan variera med bakgrund till olika perspektiv eller utgångspunkter. North Sweden arbetar utifrån att Övre Norrland bör anamma det arktiska, vare sig om Norrbotten och Västerbotten anser sig som arktiska eller inte, eftersom Övre Norrland är politiskt definierade som en del av Europas arktiska regioner. För tio år sedan var få intresserade av Arktis och därmed låg även Övre Norrland i världens utkanter. Idag vill snart sagt alla vara med i Arktis och i den storpolitiken är risken uppenbar att man åter hoppar över vår region. Det är upp till Övre Norrland att se till att ta sin legitima plats som arktisk region på arenan, med syfte att värna om de egna intressena. Det handlar på många sätt om att se till att finnas med på kartan som områden med stora möjligheter att genom externt investeringsstöd skapa regional utveckling i linje med EU:s tillväxtstrategi Europa 2020 och att få EU:s stöd för det.

Torneträsk, Norrbottens län

4.1 Hur ska Övre Norrland möta de arktiska frågorna?

North Sweden anser att det inte handlar om att i grunden göra något nytt eller anpassa sig för andras intressen, utan mer om att:

- ✓ Vara tydlig inför övriga länder och EU att det är genom Övre Norrland som EU kan påverka utvecklingen av Arktis och göra arktiska anspråk.
- ✓ Se till att gentemot EU vara en bundsförvant som ger det regionala perspektivet som en nyckel för EU:s egna intressen att visa på ett genuint engagemang för Arktis.
- ✓ Peka på de traditioner som sedan länge finns av regional samverkan mellan de nordiska inklusive ryska företrädare för länderna/regionerna inom Barents-Arktis som en nyckel för fredlig samexistens.
- ✓ Föra in regionens intressen i spelet för att försäkra en regional utveckling som går i samklang med Övre Norrlands förmågor och behov, inte bara globala kortsiktiga ekonomiska vinstintressen eller ideella ekologiska stoppkrav, utan att det går hand i hand.
- ✓ Visa på att norra Skandinavien inte bara är is och mörker med utsatta människospillror, som är fallet för många andra delar av Arktis, utan ett glesbefolkat likväl mönstersamhälle med utvecklingspotential med rätt – fortsatt – stöd från bland annat EU.
- ✓ Vikten av att knyta ihop EU:s arktiska delar inom, mellan och utåt, för att gynna EU:s eget intresse med Övre Norrland mitt i korsningen mellan nord-sydliga flödena mellan Arktis och Centraleuropa respektive nya Öst-västliga förbindelser mellan Asien och Nordamerika.

4.2 För fortsatt påverkningsarbete i EU

I och med EU-medlemskapet 1995 påverkas norra Sverige även av beslut som tas på EU-nivå. En aktiv bevakning av utvecklingen på EU-nivå är därför viktig för att tidigt kunna föra fram synpunkter och kunskap i beslutsprocessen. Det handlar om dialog i ett flernivåstyre som innebär i stora drag att politiken formas genom ett formellt och informellt samspel mellan aktörer på flera olika nivåer – lokal, regional, nationell och EU-nivå.³¹ North Sweden, som företrädare för Övre Norrlands samlade EU-arbete, är tillsammans med samarbetsnätverken Europaforum Norra Sverige och Northern Sparsley Populated Areas plattformar för de arktiska diskussionerna gentemot EU och också nationell nivå i det som kopplar till EU:s pågående arktiska processer.

4.2.1 North Sweden European Office – Norr- och Västerbottens förlängda arm i EU

North Sweden European Office har mot den bakgrunden under senare år skrivit in de Arktiska dimensionerna i sina styrdokument för att dels ligga i fas med EU:s arbete på området och även upplysa hemåt för att samverka med de regionala aktörerna om det intresse EU visar för Arktis. North Sweden fungerar som en plattform för Övre Norrland att ta plats på EU-arenan, som varande en av EU:s arktiska regioner och därmed en av de regioner som tillsammans med samarbetsparterna i det finska arktiska området utgör en grund för EU:s möjligheter att göra direkt anspråk på medverkan i de Arktiska sammanhangen. Det finns ett intresse från EU att etablera en dialog med regionerna för utvecklingen av EU:s arktiska politik och få ihop de många olika processer och samarbetsorgan som finns i de nordliga områdena under någon form av gemensamt paraply. Risken finns annars att EU:s och andras fokus inklusive resursallokering flyttas mot de storpolitiska intressena snarare än de regionala behoven om inte Övre Norrland själv tar aktiv del och ser till att ta plats i EU:s arktiska policyarbete. Även om Sverige inte på riksnivå har en lika uttalad Arktisk strategi som Finland men förstås ändå är en Arktisk stat, inrymmer det ett behov av att samspela på nationell nivå för nationella intressen, inte minst inom forskning och innovation kopplat till Arktis, för att ha en mer samlad gemensam agenda och göra Sveriges och Övre Norrlands arktiska dimensioner

³¹ EUROPAFORUM NORRA SVERIGE. Positionsdocument. EFNS Strategi och handlingsplan. Hämtad 2015-01-07:
<http://www.europaforum.nu/media/57930/slutlig%20version%20efns%20strategi%20och%20handlingsplan%202013-2014.pdf>

tydligare än vad de annars varit och därmed att vi i högsta grad är att för omvärlden räkna med.

4.2.2 Europaforum Norra Sverige – De fyra nordligaste länens samarbete för att påverka EU

Europaforum Norra Sverige (EFNS) är ett nätverk för politiker på lokal och regional nivå från Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland. Europaforum Norra Sverige är en betydelsefull mötesplats och kunskapsarena där EU:s politik analyseras och diskuteras i de avseenden där den berör Norra Sverige. EFNS bedriver ständigt ett lobbyarbete för ett fungerade samspel mellan aktörer på lokal, regional, nationell och EU-nivå. Europaforum Norra Sverige bevakar Europafrågor för att påverka EU:s lagstiftning, EU:s strategier och handlingsprogram samt EU:s budget. Syftet med Europaforum Norra Sverige är att tillvarata norra Sveriges intressen både på den europeiska arenan och i förhållande till den nationella nivån i frågor med ett tydligt europeiskt perspektiv. Tillsammans kan Europaforum Norra Sverige agera och framföra synpunkter med en röst. Därtill ska Europaforum Norra Sverige öka kunskapen om den Europeiska Unionens politik bland politiska företrädare, regionala aktörer, näringsliv och medborgare i Norra Sverige.

Övergripande mål för EFNS är att påverka EU-politiken i de frågor som berör norra Sverige genom att:

- öka kunskaperna och medvetenheten om europapolitiken i de politiska organen i de fyra nordligaste länen,
- utveckla samspelet mellan kommun-, landstingspolitiker, riksdagsledamöter i de fyra nordligaste länen, Sveriges EU-parlamentariker, Sveriges regering och EU-kommissionen i frågor som rör norra Sveriges prioriteringar,
- utveckla EFNS plattformen för att integrera europapolitiken med den politiska agendan på lokal och regional nivå, och därmed föra Europafrågorna närmare medborgarna i norra Sverige,
- samordna EFNS - positioner i nätverket Northern Sparsely Populated Areas (NSPA),
- sprida information om EFNS - positioner i relevanta nätverk och möten.

Europaforum norra Sverige har valt ut sex fokusområden som är viktiga med hänsyn till de möjligheter som finns för att tillvarata norra Sveriges intressen utifrån ett europeiskt perspektiv. EFNS områden för bevakning och påverkan är: infrastruktur, energi, miljö och klimat, regional utveckling/ sammanhållningspolitik, attraktiv livsmiljö/ demografi, näringspolitik samt forskning och innovation.³²

4.2.3 Northern Sparsely Populated Areas – Ett nordiskt samarbete över gränser för att påverka EU

Det gränsöverskridande nätverket Northern Sparsely Populated Areas (NSPA) representerar det nära samarbetet med mellan de fyra nordligaste länen av Sverige (Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland), de sju nordligaste och östra delarna av Finland (Norra och Mellersta Österbotten, Kainuu, Lappland, Norra Karelia, Norra och Södra Savolax) samt Nordnorge (Finnmark, Troms och Nordland). Dessa fjorton regioner delar kännetecknen som kargt klimat, långa avstånd, glesbefolkning samt EU:s enda urbefolkning - samerna. Syftet med nätverket är att öka medvetenheten om NSPA i EU-institutionerna med målet att påverka EU:s politik och att tillhandahålla en plattform för god praxis. NSPA-regionen representerar ungefär 10 procent av EU:s totala landarea och är en viktig del av den arktiska regionen. Det europeiska Arktis är mer tätbefolkat jämfört med andra delar av den arktiska regionen och har utvecklat spetskompetens inom forskning och industri. NSPA-regionen har gemensamma möjligheter med stor utvecklingskapacitet inom områden som hållbar utveckling, bioekonomi, integrationen av råvaruindustrier och nya växande industrisektorer såsom turism.

³² EUROPAFORUM NORRA SVERIGE. Om oss. Hämtad 2014-11-15: <http://www.europaforum.nu/om-oss.aspx>

Inom NSPA-regionen ligger framtidens utmaningar i att utvecklingen av logistik, använda naturresurser som en tillgång för tillväxt och jobb, tillåta det lokala samhället dra nytta av fördelarna från råmaterial och undvika fly-in-fly-out ekonomier i regionen. Det är också viktigt att balansera de utmaningar och möjligheterna som uppstår från klimatförändringarna i Arktis och dess tillväxtpotential med hållbara industrier och samhällen. Eftersom intresset för Arktis har ökat, är det viktigt att EU har i åtanke att de nordliga länderna har lång tradition av samarbete i Barentsregionen, med Ryssland inkluderat, och har därför en potential att bli en regional ”bro” mellan EU och Ryssland. EU:s finansieringsinstrument, framförallt EU:s struktur- och investeringsfonder, har spelat en viktig roll i den socioekonomiska utvecklingen i det europeiska Arktis. Att utveckla näringslivets konkurrenskraft är nödvändigt för tillväxten i den arktiska regionen. Gränsöverskridande samarbete och projekt kan bidra till främjandet av entreprenörsfärdigheter, konkurrenskapacitet, utbyte av expertis och utveckling av produkter och service.³³

³³ NORTH SWEDEN EUROPEAN OFFICE. Gränssamarbete. NSPA-yttranden om Europa 2020-strategin och Arktis. Hämtad 2014-11-18: <http://www.northsweden.eu/graenssamarbete/nyheter/nspa-tycker-till-om-europa-2020-och-eus-finansiering-i-europeiska-arktis.aspx>

Länkar för mer information

EU Arctic policy

European External Action Service:

http://eeas.europa.eu/arctic_region/index_en.htm

Sveriges Arktispolitik

Sveriges strategi för den arktiska regionen:

http://www.openaid.se/wp-content/files_mf/1406794759Sverigesstrategif%C3%B6rdenarktiskaregionen.pdf

Regeringskansliet:

<http://www.regeringen.se/sb/d/14762/a/167993>

Arktiska rådet

Arctic Council:

<http://www.arctic-council.org/index.php/en/>

Barentssamarbetet

Barentsrådet:

<http://www.beac.st/in-English/Barents-Euro-Arctic-Council>

Länsstyrelsen Norrbotten:

<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/Sv/om-lansstyrelsen/eu-och-internationellt/barentssamarbete/Pages/default.aspx>

Länsstyrelsen Västerbotten:

<http://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/Sv/om-lansstyrelsen/eu-och-internationellt/barentsregionen/Pages/default.aspx>

Politiska nätverk i EU

Europaforum Norra Sverige:

<http://www.europaforum.nu/>

Northern Sparsely Populated Areas:

<http://www.nspa-network.eu/>

Övrig internationellt arbete gentemot EU

Region Västerbotten:

<http://regionvasterbotten.se/internationellt/internationellt-arbete/engagemang/>

Norrbottens läns landsting:

<http://www.nll.se/Utveckling-och-tillvaxt/Internationell-samordning/>

Länsstyrelsen Norrbotten:

<http://www.lansstyrelsen.se/norrbotten/Sv/om-lansstyrelsen/eu-och-internationellt/Pages/default.aspx>

För frågor eller mer information:

Mikael Janson

Managing Director, North Sweden European Office

Telefon: +32 (0)2 282 18 22

Mobil (Belgien): +32 (0)485 14 69 66

Mobil (Sverige): +46 (0)70 523 57 01

E-post: mikael.janson@northsweden.eu